

2. Гриньова В.М. Формування педагогічної культури майбутніх вчителів: Теоретичний та методичний аспекти / В.М. Гриньова ; Харківський держ. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – Х. : Основа, 1998. – 298 с.
3. Зязюн І.А. Три кити нової філософії освіти: гуманізація, індивідуалізація, інтеграція / І.А. Зязюн // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2002. – № 1. – С. 74–79.
4. Кузьмина Н.В. Методы исследования педагогической деятельности / Н.В. Кузьмина. – Л. : Изд-во Ленинградского университета, 1970. – 114 с.
5. Професійна освіта: Словник : навч. посіб. / [уклад. С.У. Гончаренко та ін. ; за ред. Н.Г. Ничкало]. – К. : Вища школа., 2000. – 380 с.
6. Станиславский К.С. Работа актера над собой / К.С. Станиславский. – М. : Искусство, 1951. – 357 с.
7. Сухомлинский В.А. Письмо о педагогической этике / В.А. Сухомлинский // Народное образование. – 1970. – № 11. – С. 48–52.
8. Сухомлинський В.О. Як виховати справжню людину / В.О. Сухомлинський // Вибрані твори : в 5 т. – К. : Радянська школа, 1976. – Т. 2. – С. 149–419.

ГРУБІЧ Д.Ю.

ІННОВАЦІЯ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У державній програмі “Вчитель”, розробленій на період до 2012 р., акцентовано увагу на тому, що ключова роль у системі освіти належить учителю. Саме через діяльність педагога реалізується державна політика, спрямована на зміцнення інтелектуального й духовного потенціалу нації, розвиток вітчизняної науки та техніки. У зв’язку із цим потребує оновлення зміст педагогічної освіти, зокрема стосовно забезпечення випереджального спрямування підготовки педагогічних працівників, оптимального співвідношення між усіма компонентами професійної підготовки вчителя. Важливим є інтеграція педагогічної науки і практики, а також впровадження інноваційних технологій [2].

Мета статті – визначити сутність поняття “інновація”, “нововведення” в галузі освіти.

Проблематика нововведень у галузі освіти представлена в працях, які розглядають теорію загальної інноватики та теорію інноваційної діяльності (В. Беспалько, Н. Горшунова, В. Загвязинський, О. Попова та інші), дозволяє визначити власну позицію стосовно інновацій відповідно до предмета нашого дослідження. У нас є підстави вважати, що причини недостатньої інтенсивності нововведень в освітніх установах пов’язані з недостатнім науково-методичним обґрунтуванням інноваційної діяльності.

Слід зазначити, що за цією проблемою ще не вироблений єдиний підхід, немає єдності в розкритті змісту таких основних понять, як “інновація”, “інноваційний процес”, мало вивчені питання менеджменту інноваціями в освітній установі.

Поняття “інновація” вперше з’явилося в наукових дослідженнях культурологів у ХІХ ст. й означало введення деяких елементів однієї культури в іншу. Це його значення дотепер збереглося в етнографії.

На початку ХХ ст. оформилася нова галузь знання – наука про нововведення, у рамках якої стали вивчати закономірності технічних нововведень у сфері матеріального виробництва. В українській та зарубіжній літературі проблема інновацій довгий час також розглядалася в системі економічних досліджень. Однак згодом постала проблема оцінювання якісних характеристик інноваційних змін у всіх сферах суспільної життєдіяльності. Так, у 60-х рр. ХХ ст. на стику філософії, психології, соціології, теорії управління, економіки й культурології починає активно розроблятися концепція соціальної інноватики.

В. Загвязинський [3], О. Попова [5] визначають поняття “нововведення” як інновація, тобто це цілеспрямована зміна, що вносить у середовище нові стабільні елементи (нововведення), що викликають перехід системи від одного стану в інше.

Нововведення або інновація – це комплексний процес створення, поширення й використання нового практичного засобу для нової суспільної потреби. Одночасно це є процес сполучених із цим нововведенням змін у тій соціальній і матеріальній сфері, в якій відбувається його життєвий цикл.

Інноваційні процеси в освіті стали предметом спеціального вивчення приблизно з кінця 50-х рр. ХХ ст. на Заході й в останнє десятиліття в нашій країні, хоча пошук нових технологій освіти ведеться вже багато років. Внаслідок чого наукове відображення терміна “інновація” вимагає подальшого уточнення на основі наявних наукових підходів і з урахуванням сучасного стану педагогічної науки і практики.

З цього приводу П. Щедровицький пише: “Під інноваціями починають розуміти особливу організацію діяльності і мислення, що охоплює всю сферу освіти і підготовки кадрів. Елементарна інновація володіє величезним системним ефектом у плані впливу на інші компоненти навчального процесу, загальну структуру навчального змісту і діяльність педагогічних колективів” [7].

Розкриваючи поняття “педагогічне нововведення”, Н. Юсуфбекова визначає його як такий зміст можливих змін педагогічної дійсності, що приводять до раніше невідомого стану, результату, що розвивають теорію і практику навчання і виховання. Цей зміст може стосуватися педагогічної дійсності в цілому або окремих її складових [8]. При цьому інновацію науковець розглядає як основу культурних змін суспільства, що є цінним для нашого дослідження.

Нововведення – це і науково-теоретичне знання визначеного ступеня новизни й ефективні освітні технології, що задовольняють критерії технологічності педагогічних систем (В. Беспалько), і виконаний у вигляді технологічного опису проект ефективного педагогічного досвіду, готовий до впровадження, при цьому узагальнений досвід з’являється у вигляді ніби

вже оціненої інновації. В ідеалі грамотно підібране нововведення повинно гарантувати його успіх у максимально визначений час. Нововведення вважається успішним, якщо освоєння покладеного в його основу нового засобу дало змогу вирішити завдання розвитку освітньої установи [1].

Безумовно, інновація як явище в освітній установі має свою специфіку. І. Котлярова виділяє такі її особливості [4]. По-перше, оскільки реалізується вона у сфері освіти, характерною її метою є зміна, спрямована на поліпшення та розвиток виховання й освіти. Тим самим результативність інновації визначається збільшенням освіченості учнів, сприятливим впливом на їхнє здоров'я, сприянням розкриттю їхніх задатків. По-друге, в основі педагогічної інновації лежить діяльність, спрямована на педагогічне нововведення (інноваційна діяльність). По-третє, інноваційна діяльність виявляється як сукупність аспектів освітньої діяльності.

Отже, суб'єкти освіти виступають як суб'єкти інновації. Практична реалізація суб'єктами інноваційної діяльності виражається в здійсненні інноваційних процесів.

Інноваційний характер освітньої діяльності виявляється тоді, коли суб'єкти освіти будь-яким чином взаємодіють з педагогічним нововведенням: освоюють, проектують, розробляють, апробують, упроваджують. Інноваційні аспекти виявляються й у тих випадках, коли елементи новизни присутні в діяльності суб'єктів освіти.

І. Котлярова дає таке визначення: “інновація – це явище у сфері освіти, що об'єктивно виникає або проектується й характеризується створенням, освоєнням, апробацією, упровадженням освітньої новації, що сприяє підвищенню якості освіти в широкому змісті (сприятливим для людини змінам у її інтелектуальній, емоційній, духовній і фізичній сферах); що виявляється в появі принципів змін у змісті освіти, у перебігу освітніх процесів, в освітніх відносинах, у властивостях суб'єктів інновації, в освітніх засобах або освітньому просторі” [4, с. 16]. На думку науковця, педагогічні нововведення (новації) можуть виникати в змісті освіти, у педагогічних технологіях, в організації й управлінні освітою, в освітньому просторі в частині його тісної взаємодії з освітніми системами.

Н. Горшунова виділяє такі групи причин, що заважають нововведенню: педагогічні, психологічні, соціальні, економічні [2]. До причин, що сприяють поширенню нововведень, на її думку, належать: “прагнення до самовдосконалення; бажання найбільш повно реалізувати себе як особистість; бажання зайняти гідне місце в колективі; можливість підвищення по службі; бажання зробити життя всього колективу більш змістовним, цікавим, комфортним; наявність управлінської команди, здатної надати допомогу й позитивно оцінити будь-які, навіть найменші починання; доброзичливий мікроклімат у педагогічному колективі” [2, с. 29–30].

Слід відзначити, що поняття “інновація” науковцями визначається і як явище, і як процес. Так, А. Пригожин дає таке визначення: “нововведення (інновація) – це цілеспрямована зміна, що вносить у визначену соціальну одиницю – організацію, поселення, суспільство, групу – нові, відно-

сно стабільні елементи” [6, с. 29]. Отже, автор розглядає нововведення як процес переходу деякої системи з одного стану в інший. У цілому під інноваційним процесом розуміється комплексна діяльність зі створення (народження, розробки), освоєння, використання та поширення нововведень [6, с. 7].

Отже, нововведення (інновації) є процесом введення в систему внутрішнього управління (або її окремі елементи, підсистеми, зв'язки і відносини) нових постійних елементів. У цьому контексті система або конкретний предмет змін виступають як ділянка, середовище, зона відновлення, а внесені в них елементи – нововведеннями.

На думку В. Загвязинського, “нове в педагогіці – це не тільки ідеї, підходи, методи, технології, що ... ще не використовувалися, але це і той комплекс елементів або окремі елементи педагогічного процесу, що несуть у собі прогресивний початок, який дає змогу в умовах, що змінюються, і ситуаціях досить ефективно вирішувати завдання виховання й освіти” [3, с. 5–14].

З усіх визначень поняття “інновація” найбільший інтерес для нас становить те, що пов'язано з результатом. У цьому випадку *під інновацією (нововведенням) у сфері освіти розуміємо результат творчої діяльності, спрямований на розробку, апробацію й поширення нових видів освітніх послуг, технологій, запровадження нових організаційних форм, що сприяють підвищенню якості підготовки майбутнього вчителя.*

Інновації здійснюються в рамках практично всіх видів освітніх послуг і процесів обслуговування освіти: педагогічному; самоосвітньому; підвищення професійно-педагогічної кваліфікації; дослідницькому; організації й управління освітою; психологічному обслуговуванні суб'єктів освіти тощо. При цьому опитування працівників вищої педагогічної школи показують, що вони усвідомлюють наявність інноваційних аспектів у всіх перелічених освітніх процесах.

Будь-яке нововведення спочатку виникає в мисленні людей як ідея, яка потім розробляється й подається (описується) у вигляді тексту (програми, схеми, моделі, алгоритму), що містить новий зміст утворення (методику, технологію, новий спосіб організації навчально-виховного процесу, нову організаційну структуру управління тощо). Варто зазначити, що навіть процес розробленого нововведення також відбувається в експериментальному режимі, що супроводжується уточненнями, виправленнями, саморозвитком тощо.

Висновки. Усю діяльність з винаходу, розробки, рецензування, апробації, освоєння нововведень називають інноваційним процесом. Саме вона є головним об'єктом управління з боку менеджерів в освітній установі, що розвивається. Таким чином, інноваційний процес є практичною реалізацією інновації.

Література

1. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии / В.П. Беспалько. – М. : Педагогика, 1991. – 192 с.

2. Горшунова Н.В. Модернизация управляющей системы школы, реализующей новые педагогические идеи : дис. ... канд. пед. наук / Н.В. Горшунова. – Челябинск, 1997. – 230 с.
3. Загвязинский В.И. Инновационные процессы в образовании и педагогическая наука / В.И. Загвязинский // Инновационные процессы в образовании : сб. науч. тр. – Тюмень : Тюм. гос. ун-т, 1990. – С. 5–14.
4. Котлярова И.О. Систематизация управления инновациями в образовательном учреждении / И.О. Котлярова ; [под ред. Г.Н. Серикова]. – Челябинск : Изд-во ЮУр-ГУ, 1998. – 129 с.
5. Попова О.В. Розвиток інноваційних процесів у середніх загальноосвітніх навчально-виховних закладах України в ХХ столітті : автореф. дис. ... д-ра пед. наук / О.В. Попова. – Х., 2001. – 38 с.
6. Пригожин А.И. Нововведения: стимулы и препятствия (Социальные проблемы инноватики) / А.И. Пригожин. – М. : Политиздат, 1989. – 271 с.
7. Щедровицкий П. Новшества и инновации / П. Щедровицкий // Учительская газета. – 1995. – № 22–23.
8. Юсуфбекова Н.Р. Общие основы педагогической инноватики: Опыт разработки теории инновационных процессов в образовании / Н.Р. Юсуфбекова. – М. : НИИ теории и истории педагогики, 1991. – 91 с.

ДАНИЛЕВИЧ О.К.

УПРАВЛІНСЬКА ПІДТРИМКА ЗРОСТАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Зміни, що відбуваються в системі освіти України, зумовили потребу в нових управлінських знаннях і вміннях, посилили увагу до зростання професійної компетентності педагогічних кадрів.

Ці зміни пов'язані, зокрема, з підвищенням гнучкості навчально-виховного процесу, можливості його адаптованої, індивідуальної побудови та організації, переведенням педагогічного процесу на діалогічний рівень управління й спілкування; розвитком в учнів самоконтролю та самоаналізу діяльності, а також її самооцінки.

Урахування в цих пріоритетах освітньої діяльності саморозвитку особистості вимагає іншого підходу до визначення та використання управлінських впливів на всіх рівнях внутрішкільного управління, в тому числі у сфері управління зростанням професійної компетентності педагогічних кадрів, яке відбувається в рамках науково-методичної системи навчального закладу. При цьому управління слід розглядати як засіб руху до самокерованої діяльності, а саме “адаптивного управління”, “спрямованої самоорганізації”.

Одним з процесів протікання адаптивного управління, на думку вчених, є управлінська підтримка [3].